

המצוקה הפלשתינית של ישראל ופתרונותיה

אהרון בן-עמי

"אין רוח היכולה להשיט ספינה ללא יעד"
(מונטן)

קיימת בישראל תנועה שמחצית ימיה האמינה במדינה דו-לאומית כפתרון ל"בעיה הערבית" של הציונות. הדבר נראה בשעתו נכון בעיניה, מבחינת האידיאלים של "אחוות עמים" ו"שלמות הארץ", והיא לחמה על הפתרון הזה בשיניה ובציפורניה בקנאות בלתי מתפשרת. אם לא נלך בדרך זו, כך איימו, יבוא עלינו האסון של חלוקת הארץ, שהוא ריאקציוני וממילא בלתי מציאותי. מלחמתה ב"חלוקה" היתה כה נחרצת, שעד הרגע האחרון היא ניסתה להכשיל את החלטת האו"ם על מדינה יהודית ומדינה ערבית בארץ ישראל, תוך הפרת המרות של המוסדות הציוניים, שאליהם השתייכה.

כיום נהפכו היוצרות. זה עשרים שנה מאיימת עלינו אותה תנועה, באותה קנאות, שאם נתקש על "שלמות הארץ" - יבוא עלינו האסון של... מדינה דו-לאומית, רחמנא ליצלן. רק חלוקת הארץ, אומרים הם, היא הפתרון הצודק והמציאותי. ואך לשווא תצפה כי לפחות לאור תענועי הניסיון יכירו בכך שהם מסוגלים לטעות, ועל כן יפה לתורתם הנוכחית מידה כלשהי של צניעות וספקנות.

פתרונות מופרכים

אפשר להרחיב כאן ולהביא דוגמאות אין ספור לאוסף ה"פתרונות" שהצטברו בתולדות היישוב ובמדינה ל"בעיה הערבית", ואשר המשותף לכולם הוא סירוב

אין לך מכשול קשה יותר למחשבה צלולה מהרהורי לב. אדם בוחר לעצמו מצב רצוי מבחינה אידיאולוגית או רגשית, אך בלי שישקול את הדרכים להשגתו במבט ביקורתי, הוא עלול למעוד לתוך התבוננות סלקטיבית וחד-ממדית על ההתפתחויות הצפויות. דהיינו: הוא בורר לעצמו את הנתונים הנוחים, ומתעלם מאלה הסותרים את רצונו.

נטייה זו אופיינית בייחוד לפתרונות אידיאולוגיים, שמוצעים השכם והערב לגבי בעיות מדיניות מסובכות הכרוכות במצוקה מתמשכת. "לכל בעיה יש פתרון", זו אמרה עממית המתגלגלת בפי הפשטנים שמקישים מחיי היומיום לחיים הבין-לאומיים. ויש המוסיפים (אולי תחת השפעת המתמטיקה) כי "יש רק פתרון אחד נכון". נכון מאיזו בחינה? מצד האינטרסים של צד זה או של הצד האחר? או נניח מההיבט המוסרי, מי צודק. האם יש

דבר כזה צדק אובייקטיבי, ביחסי עמים? ואם יש, כלום נוהגים העמים להקריב את עצמם או אפילו רק לסכן את עצמם למענו? והיכן הוא בית הדין, או הסמכות המוסרית העליונה, שניתן להפקיד בידם פסיקה על פי חוק (איזה?) של צדק, לא כל שכן מוסר?

הסוציולוג ד"ר אהרון בן עמי נמנה עם מקימי "התנועה לא"י השלמה", מראשוני אריאל שבשומרון ומייסדו ועורכו הראשון של רדן. אהרון נמנה עם ראשוני נתיב ופרסם דרך קבע בכתב העת.

הערבים לקבלם או פשוט הפרכתם בפועל ע"י ההיסטוריה. בית הקברות של ההיסטוריה מלא מצבות לתוכניות שלום עתירות דמיון שהלכו לעולמן, למרות שאנשים נבונים ובעלי חזון דגלו בהן. ההיסטוריה יש לה היגיון משלה, שהתבונה עצמה אינה מכירה (אם להשתמש בפרפרזה על אמרה של פסקאל). אלא שבעצם אין ההיסטוריה עושה שום דבר, אלא רק חושפת את התוצאות, הבלתי צפויות לעתים, של מאבקי בני־אדם וקבוצות. אבל בניתוח היסטורי כנקודת מוצא לניתוח מדיני, טמון יתרון ביקורתי ממדרגה ראשונה, מכיוון שיש בו הביקוש אחר הסבר גנטי למצב הגנטי. כלומר, כיצד התפתחו הדברים לידי מה שהם בהווה, מדוע שאיפות מסוימות נתממשו ואחרות לא הגיעו לכלל מימוש.

ובניגוד למוסכמה השטחית שאין טעם להעלות שאלות מן הסוג של "אילו", הרי דווקא אלה מועילות ביותר להבנה כי הקיים אינו דווקא הכרחי או רציונלי. ניתוחי "אילו" מסייעים גם לערער את המגמות הנראות לעין כקובעות עתיד במין הכרח דטרמיניסטי. הדברים שהיו פתוחים לדינמיקה שונה בעבר, מעידים כי גם הדינמיקה של ההווה פתוחה לאפשרויות שונות.

למשל, העובדה שבעקבות הכיבוש הבריטי של ארץ ישראל, ובתחום הטריטוריאלי שנקבע למנדט הבריטי להקמת הבית הלאומי לעם היהודי, צמח "עם פלשתיני" כמו במבחנה (שהרי לא היה עם כזה לפני המנדט), אין פירושה שדבר זה היה מחויב המציאות ההיסטורית. אילו קיבלה התנועה הציונית את הצעתו של מכס נורדאו להעביר לארץ חצי מיליון יהודים מיד עם ייסודו של הבית הלאומי, היה נוצר לאלתר רוב יהודי בארץ ישראל – ובכך לא זו בלבד שרוב כזה היה יכול מכוח עצמאותו להעלות לארץ מיליוני יהודים מאזורי המצוקה באירופה בטרם השואה, אלא שמניה וביה היתה נמנעת גם התפתחותו של "עם פלשתיני" נפרד, כמוצר לוואי של המנדט הבריטי. לכל היותר היה המיעוט הערבי בארץ מוסיף ליהות את עצמו כחלק מן העם הערבי הסורי, כפי שהוא אכן נתפש בעיני עצמו בימים ההם. במקרה כזה היה משנתה גם אופיו האידיאולוגי של ה"סכסוך", ובמקום הטענה הערבית שהציונות כבשה מולדת ייחודית של "עם אחר", היה מדובר שהציונות השתלטה על קטע זעיר מתוך שטחים נרחבים ביותר שהתנועה הלאומית הערבית תבעה לעצמה בתום מלחמת העולם הראשונה.

הגדרה עצמית לישראל

עוד משהו הנמשך מן ההיסטוריה אל הדינמיקה של ההווה. מלחמות ישראל הגורליות בארבעים שנות קיומה נערכו לאו דווקא עם הפלשתינאים, אלא עם קואליציה מקיפה של מדינות ערב. ואילו "הבעיה הפלשתינית" שימשה למעשה עילה למלחמת חורמה כלל־ערבית בישראל, כשארגוני הטרור הפלשתיניים משתלבים

במערכה כיחידות "בלתי סדירות" בין סיבוב אחד למשנהו. מכל מקום, אין חולק על כך שהסכסוך הישראלי־ערבי פשט צורה ולבש צורה. לא עוד שתי קהילות לאומיות הנלחמות ביניהן בתחומי ארץ אחת, אלא עימות טוטלי בין העולם הערבי לישראל. על רקע זה, כלום יש היגיון מדיני בהפרדה בין בעיית ההגדרה העצמית של הפלשתינאים בשכנותה של ישראל, ובין בעיית ההגדרה העצמית של ישראל, נוכח המרחב הערבי העצום? עתה מדובר בסילוקו של "הכיבוש" הישראלי מן השטחים המוגבלים ב"גדה המערבית" וברצועת עזה, כדי שעל שטח זה בלבד תקום "המולדת הפלשתינית", ללא כל תביעות טריטוריאליות נוספות. כלום אין זה מעורר אסוציאציה ריאליסטית ביותר עם הצהרותיה של גרמניה הנאצית בימי ועידת מינכן ב־1938, לגבי חבל הסודטים בצ'כוסלובקיה?

למעשה אף גרוע מכך: שכן, מדינה פלשתינית בשטחי ארץ ישראל המערבית שבהם מדובר, פירושה למעשה הטיית מאזן הכוח האסטרטגי הקיים בין ישראל למדינות ערב, בצורה שתאפשר סיכוי ממשי לביצוע השמדת עם בישראל, סכנה שלא נשקפה כלל לעם הצ'כוסלובקי מידי גרמניה. וסביר להניח כי יעד כלל ערבי זה, שעליו הוצהר בעבר ומעולם לא נמחק מן "האמנה הפלשתינית", הוא שמניע את הערבים להעמיד פנים כאילו אפשר בכלל לפתור את "הבעיה הפלשתינית" על אותם ששת אלפים הקילומטרים המרובעים שנתבעים עבורם.

האם תקלוט האוכלוסייה הפלשתינית בשטח זה, שאין לה כמעט כל מקורות תעסוקה משל עצמה, את מרבית הפלשתינאים הנמצאים מחוצה לה? ואם עוד יפורז שטח זה, והעם היושב עליו לא יוכל לקיים צבא של ממש משלו, האומנם בכך יבואו מאווייו הלאומיים על סיפוקם? כלום מדובר בסך הכל ב"מדינה סמלית" או "מרכז רוחני" לפלשתינאים ותו לא? דרושה מידה רבה של צביעות מצד אחד וכסילות מצד שני, כדי לקבל רעיון כזה כפשוטו. ואין שום דרך אחרת להבין את עצם העלאתו, אלא כתוכנית אנשלוס של הפלשתינאים עם הקואליציה הערבית לקראת "הפתרון הסופי" של הבעיה. ומה האלטרנטיבה? הרי ברור שהמשך המצב הקיים פירושו החרפת "הבעיה הדמוגרפית" בעתיד הקרוב. זה במקרה הטוב. במקרה הרע תחריף הבעיה של "שליטה על עם אחר", תתערער הדמוקרטיה או שיעורער אופיה היהודי של ישראל, יחזרו ואף יחריפו גלי המהומות המשתוללות לעינינו ב"שטחים", ובמקרה הגרוע יותר, המשך הסטטוס־קו מוביל בוודאות למלחמה נוספת. הזמן פועל לרעת ישראל והיא זקוקה לשלום בהקדם.

אלה הן שאלות שאי אפשר להתעלם מהן. אבל לפני הניסיון להציע תשובות, חשוב למען הגדרת המצב, להציג שאלות נגדיות. למשל, אם המשך הסטטוס־קו פירושו מלחמה, האם הסכם שלום שיביא להקמת מדינת פלשתינ ב"גדה המערבית", אין פירושו מלחמה? אם הבעיה הדמוגרפית כשלעצמה מסכנת את ישראל בלבד, מדוע

צריכים הערבים למהר ולסייע בידי ישראל לפתור אותה; אם "השטחים" המאוכלסים במיליון וחצי ערבים מהווים נטל ללא נשוא על ישראל ועליה להשתחרר מהם, איזו תמורה יכולה ישראל להציע לערבים בעד הסכמתם לקבל מידיה את "השטחים"? למה להם לערבים להזדרז ולהסכים ל"שלום עכשיו", אם זה הדבר שיכול להציל את ישראל מחורבן, מניוון פנימי, מפצצת הזמן הטמונה בתוכה? במילים אחרות: אם הזמן פועל באמת רק לרעת ישראל, מדוע יסתפקו הערבים בוותורים שמציעה ישראל עכשיו ולא ידרשו הרבה יותר?

אינטרס משותף ישראלי-ירדני

עד כאן אלטרנטיבה אחת להמשך הסטטוס-קו הקשה מנשוא, שהיא גם בעלת הסיכוי הגדול ביותר להוות "פתרון מוסכם", פשוט מפני שהיא מייצגת מצד אחד את הקונסנזוס הכלל-ערבי (או לפחות זה של הערבים הקרויים "מתונים") בדבר מדינה פלשתינית ב"גדה המערבית" ועזה - ומצד שני את עמדתם של אותם ישראלים (מיעוט מבוטל לפי שעה), הסבורים כי תוכנית שלום ראויה לשמה אינה אלא זו שמקובלת מראש על הערבים. ובאמת, אפשר להסיר את המכשול האחרון לשלום עכשיו בקלות. ישראל צריכה רק לקבל את תנאי השלום הערביים. לכל היותר עלולים להתעורר עיכובים טכניים, כמו אלה שחלו כאשר ממשלת בגין קיבלה, פחות או יותר מראש, את תנאי מצרים לשלום. אבל כפי שהוסבר לעיל, מפגש בין צבועים וכסילים ביחסים בינלאומיים הוא מרשם בדוק למלחמה. לעומת זאת, יש מחנה מרכזי למדי בישראל הדוגל ב"אופציה הירדנית", שאמורה לדעתו לתת תשובה על כל השאלות הקשות ביחס לסכנותיו של הסטטוס-קו (דמוגרפיה, שליטה על עם אחר, יהודיותה ודמוקרטייתה של ישראל, המשך המלחמות וכו'). באחרונה העלה ג'ורג' שולץ, שר המדינה האמריקני, את שלושת הלאוויים המונחים ביסודה של גישה זו: לא מדינה פלשתינית נפרדת, לא נסיגה לגבולות 1967, לא מו"מ עם אש"ף (עד שיכיר בישראל וכו'). ומכלל הלאוויים משתמעים ה"הנים", שעליהם נעמוד להלן.

הנחת היסוד של גישה זו היא שקיים אינטרס משותף לישראל וירדן למנוע הקמתה של מדינה פלשתינית, העלולה לסכן למעשה את קיומן של שתי המדינות הקיימות בשני עברי הירדן. אבל אינטרס משותף, עם כל היותו תנאי הכרחי לשיתוף פעולה בין שתי מדינות, אינו תמיד גם תנאי מספיק לכך. לא בכל מקרה ניתן ליישם את ההתאמה העקרונית באינטרסים לתיאום ממוסד ביחסי שלום. שום מדינה, בייחוד בימינו, אינה פועלת מתוך איתנות מוחלטת במערכות הבין-לאומיות שבהן היא משולבת. וכבר במישור זה בולטת אסימטריה משמעותית ביותר בין ישראל לממלכת ירדן.

כדי שירדן תשתתף עם ישראל בהנהגת משטר כלשהו ביהודה ושומרון, שאינו כולל את אש"ף, היא חייבת להחליט תחילה על נכונות להתנגשות טוטלית עם ארגון זה, ועם האוכלוסייה בשטח העומדת מאחוריו. המהומות האחרונות ב"שטחים" ממחישות זאת בצורה הדרמטית ביותר. כלומר, בתמורה ליתרון המפוקפק של שליטה עקובה מדם ב"גדה המערבית", אמורה ירדן להיעשות לאובייקט העיקרי של "מלחמת השחרור" הפלשתינית. ולא זו בלבד, אלא שיהיה עליה להניח מראש שמדינות ערב האחרות כגון סוריה, עיראק, סעודיה ומצרים, ישלימו עם נישול אש"ף ממעמדו כ"מייצג החוקי היחיד של העם הפלשתיני" וזכותו "להגדרה עצמית על אדמתו", וגומר. ואם הללו, או חלק מהן, ינסו לפעול נגדה ביחד עם אש"ף, או חלק ממנו, תיאלץ ירדן להישען בסופו של דבר על ברית הגנה עם ישראל, שפירושה למעשה יהיה להיעשות למעין פרוטקטורט ישראלי.

אשליות האופציה הירדנית

אמנם לא קשה כלל להוכיח שבדיעבד התקיימה בעבר ערובה ישראלית בלתי פורמלית לקיומה של ירדן, אשר בלעדיה היתה זו נבלעת מכבר על ידי אחת משכנותיה, תוך סיוע פלשתיני חתרני מבפנים. כלום לא כך היו פני הדברים עד 1967 ביחס לכוונות עיראקיות ומצריות לסירוגין? וכלום לא זה בדיוק היה המצב ב-1970, בעת העימות בין המשטר החוסייני ואש"ף והתחלת פלישה סורית לירדן, שהורתעה על הסף ע"י ישראל? כל זאת ללא הסכם שלום וללא פשרה טריטוריאלית מגונה (מבחינה ערבית) עם ישראל. על אחת כמה וכמה לאחר הסכם שלום והשאתר בסיסי צה"ל בשטח שיועבר לירדן, ועוד כיוצא בזה סידורים שישתכמו למעשה במעין קונדומיניום ירדני-ישראלי ביהודה ושומרון. משמע ששלום כזה יהיה כרוך למעשה בבידודה של ירדן בעולם הערבי ובהסתמכותה על ערובה ישראלית לקיומה, דבר שהתגלה כבלתי אמין אפילו לגבי המארוניים בלבנון.

אם כך הם פני הדברים, יאמרו לנו חסידי הוועידה הבינלאומית (במתכונת שולץ, או במתכונת ירדן, שהודיעה באחרונה כי רק אש"ף מוסמך לנהל מו"מ על גבולות ה"גדה המערבית") - מדוע שלא נבין כי חוסיין אינו יכול להרשות לעצמו לפתוח במו"מ ישיר עם ישראל על שום "פשרה טריטוריאלית", ואפילו לא על הסדר ביניים "פונקציונלי" בלי אש"ף? פשוט אין הוא מעלה על הדעת כל הסתכנות בניתוק מן הקהילייה הערבית (תהא רופפת ככל שתהיה ברגע זה), ואין ביכולתו להצדיק בפניה כל הסדר נפרד עם ישראל. מה שאין כן במסגרת שלום כללי, שיכלול את סוריה ואש"ף, עם כל המשתמע מכך.

עתה אנו קרובים יותר להבהרת התמונה המציאותית. אחת מן השתיים: או שירדן מסוגלת לפעול באופן עצמאי לגבי השלום עם ישראל, ובמקרה כזה אין כל סיבה להזדקק

לפיקציה של ועידה בין-לאומית סמכותית, או שירדן נזקקת מאוד לוועידה בין-לאומית סמכותית, מפני שאין ביכולתה לנהל מו"מ ישיר ובלתי תלוי עם ישראל לגבי אותו שטח מריבה הנחשב לנחלת אש"ף. זאת מלבד אירצונה לקשור את גורלה בישראל ככוח שימנע התנכלות מצד מדינות ערביות שכנות, בשיתוף עם חלק זה או אחר של אש"ף. לאחר ה"דילוגים" של שולץ וההצהרות הבלתי מתפשרות הנשמעות מעמאן, אין כל ספק כי האפשרות השנייה היא המציאותית. אמנם המלך חוסיין עצמו שואף מטבע הדברים להדביר את אש"ף תחתיו, ובנסיבות אחרות היה יוצא אולי להרפתקה של מו"מ ישיר עם ישראל, אבל זאת בתנאי שיובטח לו מראש כי יוכל להציג בפני הקולקטיב הערבי הישג טריטוריאלי מושלם עד כדי כך שהערבים, ואש"ף בכללם, לא יוכלו לסרב לו. ואפילו כך, המהומות האחרונות הוכיחו לו בעליל איזה מרחץ דמים יהיה עליו לבצע בשונאיו הפלשתיים בשתי ה"גדות" אם וכאשר ינסה לסכל את תוכניותיהם להגשמת "האמנה הפלשתינית". קשה אפוא להניח שיימצא בישראל גורם מרכזי כלשהו שירשה לעצמו להמר על כך, ובייחוד לא להעניק לחוסיין פרס טריטוריאלי כזה שיהפוך אותו לגיבור השחרור של כל "השטחים הכבושים" למען הערבים. אך זוהי עתה הדרך היחידה להציל את האופציה הירדנית מהתמוטטות סופית.

בסופו של דבר, רק מי שסומך על נצח המלוכה החוסיינית משני עברי הירדן, יכול להשלות את עצמו שמסירת יהודה ושומרון לירדן תמנע במוקדם או במאוחר הקמתה של מדינה פלשתינית אירדנטית. וזאת מלכתחילה בגבולות שמעולם לא הוגדרו בצורה קולעת יותר מאשר ע"י אבא אבן: "גבולות אושוויץ".

האוטונומיה - פתרון ביניים או קבע

אותם הגורמים המסכלים את ה"אופציה" של פשרה טריטוריאלי עם ירדן, כוחם יפה גם כנגד תוכנית האוטונומיה, פרט אולי ליתרון אחד שיש לאוטונומיה כהסדר ביניים, לפי הסכם קמפ דייוויד, והוא: דחיית ההכרעה בנושא הריבונות על יהודה ושומרון ועזה ועל הגבולות. חסידיה היהודים של תוכנית זו סבורים כי דווקא משום שאין היא כרוכה, לפי שעה, בשום ויתור טריטוריאלי, לא מצד ירדן ולא מצד ישראל - ויש בה כדי להשאיר את בעיית "ההגדרה העצמית" של הפלשתינים פתוחה - יכולה היא להיות תקופת מבחן לדו-קיום בשלום, שבמהלכה יתקיים מו"מ על פתרון קבע. עובדה: נשיא מצרים, סאדאת, לא ראה בה פגם מבחינה ערבית. אכן, מנקודת ראות ערבית, אילו היישום המפורט של תוכנית זו היה מבטיח מראש שהאוטונומיה תהווה גרעין למדינה פלשתינית בדרך, ייתכן כי לפחות תיאורטית היה אש"ף יכול להשלים עמה. ואילו היה מובטח מראש שמדינה פלשתינית זו תהיה

קשורה פדרלית עם ירדן, בהתאם לתוכנית חוסיין משנת 1972 בדבר "ממלכה ערבית מאוחדת" בשתי הגדות תחת שלטונו שלו, היה גם חוסיין יכול להשלים עמה.

אבל מבחינתה של ישראל הפוכים פני הדברים, וזאת הסיבה שהעניין נכנס בשעתו למבוי סתום ולהקפאה עמוקה; היא יכלה לקבל את תוכנית האוטונומיה בתנאי שזו לא תהיה קרש קפיצה למדינה פלשתינית. רתיעתם העיקרית של הערבים מן האוטונומיה היא החשש שמפתרון זמני היא תהפוך לפתרון קבע בדיעבד. וביתיים ימשך האכלוס של השטח ביהודים, עד לנקודה שבה אי אפשר יהיה להחזיר את הגלגל לאחור. ומכיוון שמו"מ ישיר על תנאי האוטונומיה אמור להתנהל בעוד ישראל שולטת בשטח, העלו הערבים את הדרישה לוועידה בין-לאומית שתשמש להם תנא דמסייע ופוסק אחרון.

מי שמעוניין בהסכמה ערבית לאוטונומיה על פי תנאיה של ישראל, חייב להמחיש בצורה משכנעת לצדדים הערביים הנוגעים בדבר, כי אי-הסכמתם תביא לתוצאה גרועה יותר מבחינתם. כלומר, שיש בכוחה של ישראל לקבוע עובדות מדיניות בשטח במקום לשכנעם שהיא חוזה שחורות לעצמה מהמשך המצב הקיים, מ"תקתוק השעון הדמוגרפי" או מהתפרעות התושבים הערבים בשטח, ובייחוד לא מן האיומים בכפייה בין-לאומית. במילים אחרות: בהעדר מו"מ ישיר, ההכרעה תלויה ביוזמה ישראלית שתעמיד במבחן את יכולתה לפתור בכוחות עצמה את מה שהערבים מכנים "הבעיה הפלשתינית" ואשר מהווה מבחינתה של ישראל פצע פתוח. ויוזמה משמעה, בראש ובראשונה, שינויים בעמדה המדינית ושינויים בדרכי פעולה.

השינוי העיקרי הנובע מן המצב הקיים הוא, שתנאי השלום של הערבים והטיעונים שמאחוריהם נעשים גלויים וברורים יותר, ואף זוכים בהבנה גוברת בקרב חוגים רחבים בעולם, ואילו ישראל מציגה עמדה מעורפלת ביחס לתנאי השלום שלה. העמדה הערבית פשוטה: קיים עם פלשתינאי הלוחם לשחרורו משלטון זר במולדתו. הגרסה הערבית המתונה לכאורה לפתרונה של הבעיה נשמעת כבעלת היגיון מוסרי ומדיני: חלוקת הארץ בין פלשתין וישראל כתנאי לשלום. פלשתין לצדה של ישראל. ובכן, מהי בדיוק המחלוקת? הפלשתינים אומרים שאדמת המריבה כולה נמצאת בעבר הירדן המערבי, ואילו היהודים אומרים (או שהיו צריכים לומר בצורה התקיפה ביותר) שהארץ הזו כוללת את שני עברי הירדן. והעיקר: על אדמת המריבה יושבים שני עמים בלבד ולא שלושה, כפי שמשמע מן ההבחנה הערמומית בין "עם ירדני" ו"עם פלשתיני". ברגע שיוסכם על דעת שני העמים מהו היקף הטריטוריה המיועדת לחלוקה, ייווצרו התנאים המספיקים לשלום. ישראל צריכה אפוא להודיע קבל עולם שהיא מקבלת את העיקרון של חלוקת הארץ השלמה (שטח של 110 אלף קמ"ר משני עברי הירדן) בין שני העמים.

חלוקה זו חייבת להתבסס על שלושה עקרונות יסודיים: הכרה הדדית בזכותם לעצמאות של שני העמים,

הישראלי והפלשתיני, תוך שיתוף פעולה בהסדרתן של מעיות דמוגרפיות, כלכליות וביטחוניות. הסכמה מראש שעצמאותם של שני העמים ניתנת למימוש אך ורק בשתי המדינות הקיימות כבר בשני עברי הירדן, שהגבול המוכר ביניהן יהיה נהר הירדן. בני שני העמים יוכלו לגור כתושבים שווי זכויות בשתי המדינות, אך ייצוגם כאזרחים יתבטא בנפרד בשני הפרלמנטים, וכך גם השירות הצבאי ושאר עניינים הקשורים בריבונות.

האופציה הישראלית

תנאי שלום אלה אינם אידיאליים ואינם אוטופיים. הגיונם טמון בכך שההיסטוריה עצמה, בעשרות השנים האחרונות, העמידה את יסודותיהם. ראשית, בעבר הירדן המזרחי נתהווה רוב פלשתיני מכריע, ובארץ ישראל המערבית נתהווה רוב יהודי מכריע. שנית, לאחר שרשרת ההתקפות הערביות על ישראל בארבעים השנים האחרונות, חייב גבולה המזרחי של ישראל לאפשר לה הגנה עצמית נוכח עמי ערב בכללם, לא רק נוכח הפלשתינים, ולכן נהר הירדן הוא קו המינימום ההכרחי לביטחונה. שלישית, כשם שישראל קלטה ויישבה את הפליטים היהודים מארצות ערב, כך יש ליישב את הפלשתינים במדינתם שממזרח לירדן, וזאת למען הקל על הבעיה הדמוגרפית במערב הירדן.

עם פרסומם של תנאי שלום אלה צריכה ישראל להודיע בצורה חד-משמעית, כי המו"מ על הסכם השלום המפורט

חייב להיות ישיר וחופשי מהתערבות זרה כלשהי. כמובן, את התוכנית הזו לחלוקת הארץ יהיה צורך להסביר הן לעולם, הן לערבים והן... ליהודים. אם תושג תמימות דעים לאומית, מה טוב. אם לא, יצטרך העם לקבלה או לדחותה בבחירות הקרובות.

לאחר פרק זמן סביר, אם התוכנית לא תביא למו"מ ערבי-ישראלי שיהיה מבוסס על עקרונותיה, לא יהיה טעם לדחות יותר את החלטת הריבונות הישראלית על יהודה, שומרון ועזה, ולהציע לתושבים הערבים היושבים בחבלי ארץ אלה אוטונומיה תחת ריבונות ישראלית. מאזרחי ירדן שביניהם לא תישלל כמובן אזרחותם, ואילו שאלת האזרחות של תושבי עזה תישאר פתוחה עד למו"מ לשלום שיתקיים בעתיד.

אם יתברר שממלכת ירדן איננה מוכנה לכרות איתנו שלום על יסוד חלוקת הארץ בקו הירדן, קרוב לוודאי שישראל תצטרך, מתוך חוסר ברירה או העדפה, להביא למצב שבו מדינה אחרת תיאות למלא את התפקיד של ספיגת הזהות הפלשתינית, השתתפות בפתרון הבעיה הדמוגרפית, ושימת קץ לטרור.

בסופו של דבר, אם תצטרך ישראל לבחור בין חדלונה שלה ובין חדלונה של ממלכת ירדן, מטבע הדברים שהיא תעדיף את האפשרות השנייה. כך תתגלה גם התשובה לשאלה אם "ירדן היא פלשתיין" או "פלשתיין היא ירדן" ■

"לא די לדבר לעניין, צריך לדבר לבני אדם"

ס. ג. לץ

יום אחד ראה פלח נחש בשדה שלו. תפס אותו חזק בגרון ורצה יחתוך ראש שלו בסכין. אמר אל-נחש: "אם תעזוף אותי לחיות אני נותן לך כול-יום דינאר דהב." אמר אל-פלאח: "ומן איפה אני יודע מה אתה אומר זה נכון?" אמר אל-נחש: "נעשה חוזה." עשו חוזה ובאמת כול-בוקר אל-פלאח היה בא לחור של נחש ולוקח מן שמה דינאר. בוקר אחד מתי לקח דינאר שלו נשך אל-נחש יד שלו. אמר אל-פלאח: "לא עשינו אנחנו חוזה?" אמר אל-נחש: "בעם שני לא תעשה חוזה עם נחש."

מתוך "סיפורי אבו-נימאר" מאת דן בן-אמוץ